

ŁAGODNY (133) *ai*

a oraz o jasne.

comp i sup -łagodni(e)jszy (5+2). *nâj-* (1) *Mącz*, *n(a)-* (1) *BartBydg*.

sg m N łagodny, *na(j)łagodni(e)jszy* (17). $\diamond$ *G* łagodn(e)go (4). $\diamond$ *A* łagodny (2). $\diamond$ *I* łagodnym (2). $\diamond$ *f N* łagodną (8); -ą (7), -(a) (1). $\diamond$ *G* łagodn(e)j (5). $\diamond$ *A* łagodną, łagodni(e)jszą (6). $\diamond$ *I* łagodną (9). $\diamond$ *L* łagodnej (2); -ej (1), -(e)j (1). $\diamond$ *n N* łagodné, łagodni(e)jszé (9); -é (2), -(e) (7). $\diamond$ *G* łagodn(e)go (1). $\diamond$ *I* łagodnym (7), łagodn(e)m (1); -ym *BielKron*, *RejZwierc* (3), -ym : -(e)m *Mącz* (3 : 1). $\diamond$ *L* łagodnym (1). $\diamond$ *pl N m pers* łagodni (2). *subst* łagodné, łagodni(e)jszé (13); -é (1), -(e) (12). $\diamond$ *G* łagodnych (10). $\diamond$ *D* łagodnym (2). $\diamond$ *A subst* łagodné (7); -é (1), -(e) (6). $\diamond$ *I m* łagodni(e)jszymi (1) *f* łagodnémi (3) *BibRadz*, *KochPs*, *KlonŻál*, łagodnymi (1) *StryjKron*; ~ -émi (1), -(e)mi (2). *n* łagodnémi (12), łagodnymi (7); -émi *RejWiz*, *Leop*, *BibRadz* (2), *Górndworz*, *BudBib*, *KochWz*, *GosłCast* (2); -ymi *BiałKat*, *SkarŻyw*, *StryjKron* (2), *SapEpit*; -émi : -ymi *BielKron* (3 : 2); ~ -émi (3), -(e)mi (9). $\diamond$ *L* łagodnych (1).

Sł stp, *Cn* notuje, *Linde XVII – XVIII w.*

1. *Laskawy, dobrotliwy, uprzejmy; benignus Vulg, Cn; pius BartBydg; comis Cn* (29) : *BartBydg* 116b; *BudNT* 1.Cor 13/4; drudzy zaś iego [*Jana Albrychta*] pychą y przegraną bitwą w Węgrzech obrufzeni/ ná *Alexandrą Wielkiego Xiędzą Litewkiego/* łagodnieyfzymi obyczaiami y hoynością ozdobionego rádzili *StryjKron* 667; O wiezniach popisaniu wm było dwoie Poselstwo, iednoganiąc *Senatus consultum*, o *Malborg*, drugie łagodnieysze. niechwałąc mieysca iednak chcąc posłuchać. *ActReg* 128; Niechże pokaże z dobrego obcowania vczynki łwe łagodney mądrości [*Operationem suam in mansuetudine sapientiae*]. *WujNT Iac* 3/13; *SkarKaz* 548b.

łagodny komu (2): [*Boga*] Imię wzywánia godné/ imię świętobliwé/ Imię dobrym łagodné/ ále złym ftráfzliwé. *KochPs* 80; *SkarŻyw* 58.

W połączeniach szeregowych (4): áby tefz pámiętáli ná vbogie/ áby łáfkáwi/ łagodni miłofierni/ y mierni byli/ y innym ludziom wyftępy odpufztzáli/ iáko thefz nam Pan Kryftus odpufcił. *KrowObr* 62; *SarnUzn* G8; iedno óftre/ á gwałtowne/ iákie iefť páńfkie przeciwko niewolnikowi/ drugie pánowánie iefť łagodne/ gładkie/ á znofne/ iáko kiedy dobrzy Krolowie poddánym łwym podług práwá rofkázią *Górndworz* Gg3; *SkarŻyw* 58.

W przeciwstawieniach: »łagodny ... gniewliwy (2), ostry, surowy, straszliwy« (5): Iż która [*gwiazda*] iefť gniewliwa/ krolá gniewliwego/ Przydáli iey przezwiłko ze zwyczái iego. A która też łagodna/ to też łagodnego *RejWiz* 148, 148; *Górndworz* Gg3; *KochPs* 80; Ani tedy iákie łagodne namowy/ áni furowa groźba/ wiáry prawdziwey/ w człowieku ípráwić nie może *NiemObr* 15.

W charakterystycznych połączeniach: łagodna mądrość, miłość, nauka, upominanie; barzo łagodny (2).

Przysłowie: łagodne łłowá vfmierzáią káżdą popędliwość. *RejZwierc* 139v.

Wyrażenia »łagodna(-e) mowa, mowienie, namowa, rozmowa, rozmawianie« = *popularitas Calep* [szyk 7 : 1] (3 : 1 : 2; 1 : 1): *OpecŻyw* 144; *Leop Eccle* 6 arg; *Mulcentur alloquiis ferae*, *Nieme/* dzięki zwierzętá bywáyą vkrócone łagodnym ku niem mowieniem. *Mącz* 235c; *SienLek* 24; *NiemObr* 14,

15; Nie zwłócz/ nie zwłócz/ Oycze mój áni fráfuy mego/ Łagodną twoią mową/ ferca dziećiného. *ZawJeft* 43; *Calep* 822a.

»łagodne słowa« [w tym: łagodnymi słowy pisać, spytać, ubłagać, upominać] [szyk 5 : 1] (6): [Mojżesz] fwoie blikie ciefzył á vpominał łagodnemi słowy áby rzewniwości przełtáli *BielKron* 45v; *GórnDworz* P; *RejZwierc* 139v; *StryjKron* 100, 457; Potym on przy mym boku łtáwił ćichą nogę/ A łłowy łagodnymi z fercą łpędził trwoę. *SapEpit* A2.

Szeregi: »łagodny i łatwy« (1): łą s przyrodzenia łagodni y łatwi ku vbłaganiu. *KwiatKsiąż* B2v.

»nadobny a łagodny« (1): [dzieciátko trzeba] nie gniewem/ nie fukiem/ ále iákoby igránieniem á nadobnym á łagodnym vpominánieniem pohámowác *RejZwierc* 6v.

2. *Miły, powabny; affabilis BartBydg, Calep, Cn; blandus Mącz, Calep, Cn; mulseus, persuavis, puleher, suavis Mącz; delectabilis BartBydg; comis, commodus Cn* (29) : A wżak ći zboża nie gładzę/ Ani winnym gronom łzkodzę. [...] Nie naydziełz we mnie innego Oprocz głófu łagodnego. *BierEz* F2v; *BartBydg* 6; A gdy ná fię [*Helena i Parys*] łpołu łagodną poštáwą weyrzeli/ zaráżiła ich fercą *Kupido BielKron* 56; *Blandus, Łagodny, Miły. Mącz* 25c; *Pulcherrimus poetarum, Náypiękniefzy/ Náylágodniefzy z Poetow. Mącz* 330c, *Suavis, Łagodny/ miły/ wdzięczny/ słodki/ luby Mącz* 424d, 236a; *GórnDworz* Ee6v; *KlonŻal* A2v; *Calep* 40b.

łagodny w czym (3): widząc vnich białe głowy vrodziwíże/ rofkofzniefze/ przybráńze/ y w rozmowie łagodniefze [...] brali od nich żony co nápiękniefze łobie obieráiąc *SkarŻyw* 269; *Blandus* – *Łagodni* w mowie wdęcny. *Calep* 133a, 350b.

W przeciwstawieniu: »łagodny ... srogi« (1): Ażá nie widamy iáko z oney nadobney á łagodney twarzy wnet fie słtánie łprofná/ łroga/ zádęta/ zúbládlá/ że łtráźno ná nię pátrzyć? *RejZwierc* 75.

W charakterystycznych połączeniach: łagodny głos; barzo łagodny.

Wyrażenia: *peryfr.* »łagodnymi brwiami [= *skinieniem brwi*]« = *życzliwie, łaskawie* (1): [*prośba do Pheba*] Niech fię Sármátom [...] Nowym gwiazdeczká zápali promieniem. Niechay przezwiłko wieczne nośi cnego KOCHANOWSKIEGO Pozwolił Phoebus łagodnemi brwiámi *KlonŻal* D4v.

»łagodna(-e) pieśń, śpiewanie« = *modulatio Calep* (2 : 1): *KochPs* 29; *Calep* 668a; Y tám łwym wdzięcznym gránieniem [*Orfeusz*] iuż był fercą zmienił [!] Nie vbłágánym Bogom/ że fię vžalili Iego łagodnych pieśni/ y żonę wroćili. *WitołLut* A4v.

»łagodne słowa« [szyk 2 : 1] (3): chlubiąc fie oni s piękney postháwy/ s kilku łagodnych łłow fwoiey pánni/ [...] y niełáfkę vmieli więc łobie ołłodzić *GórnDworz* C4v; *SkarŻyw* 134, [197].

»łagodna wymowa« (2): *PaprPan* T2v; O Boże day w mym życiu/ bym miał čás tákowy/ Przytym dowcip/ y ięzyk łagodney wymowy. *SapEpit* [B2]v.

»łagodna strona, piszczálka« [szyk 3 :1] (3 : 1): Będę wełól w twéy obrónie/ Będę wżechnaświétłżemu Przy łagodney śpiewał łtronie Imięniowi twoiemu. *KochPs* 12, 64; Y wy/ których piščálki łagodne łłucháią/ Y wy/ którym fię łtrony głóśné ozywáią/ Włzyłcy Rádźiwiłowi Cnému gwóli grayćie/ A fwoie wdzięczne głófy połpołu znáfzayćie. *KochEpit* A2v; *GrochKal* 28.

Szeregi: »nadobny a łagodny« (1): *RejZwierc* 75 cf *W przeciwstawieniu*.

»wdzięczny a barzo łagodny« [szyk 1 : 1] (2): Do Liuiulśá Hiłtoryká/ z ktorego vłt wdzięczna a bárzo łagodna rzecz płynęłá/ czytamy *Leop* *B2; *Mącz* 424d. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

3. *Ujmujący, uwodzący; blandus, blandulus Modrz, Cn; dulcis, lubricus Vulg; assentator Modrz; perblandus Calep (62)* : Strzeż się radzce łagodnego/ Szukać pożytku swoiego. *BierEz H4; FalZioł IV 15c; BibRadz Prov 27/6; Poetae fingunt tres fuisse filias Acheloi, które łagodnym swym śpiewaniem ludzie zdradzają/ to yeft wypiąją y zátapiąją. Mącz 396b; Ięzyk kłamliwego nienawidzi w żony/ zaś wíta łagodne czynią potracenie [os lubricum operatur ruinas] BudBib Prov 26/28; Calep 775a; GrabowSet X; WujNT 860; GosłCast 50; Mieć ábo nie mieć złotá/ nic przez się ku cności/ Prożno chwałę y ganią ten kruźzec łagodny/ Komu Pan Bog dał rozum/ zówždy ieft swohodny. SzarzRyt C3v.*

łagodny przeciw komu (1): Twarda iemu [Kalwinowi] mowa ieft mowić Bog z Bogá/ gdyż onym ftarym Oycom była tho mowa miękka/ ábo łagodna przeciw Aryuźzowi y Sábelliuźzowi. *GrzegRóżn 12.*

W połączeniu szeregowym (1): nie pochodzifte á łagodne y gładkie pochlebstwo : ále boiaźń boża/ y bofskie⁶⁰ pismá fpołeczna nauká iednoczy á fpáia. *Leop *B2.*

W przeciwstawieniach: »łagodny ... jadowity, niezgodny (2), twardy« (4): *FalZioł IV 15c; RejWiz 118v; GrzegRóżn 12; A choć połtawá/ y fłowá łagodne/ Myśli niezgodne. GrabowSet 14.*

W charakterystycznych połączeniach: łagodny(-a, -e), głos (2), język (2), nauka, odpowiedź, pocałowanie, pochlebstwo, poselswo, postawa (3), śpiewanie, wzrok; *barzo łagodny, tak.*

Przysłowie: Łagodną mową nie zdradzay nikogo. *March¹ A3v; March³ V3.*

Wyrażenia: »łagodny język« = *blandimentum, blanda lingua Vulg (2)*: Kthory karze człowieká/ więcej sobie V niego ná pothym láłki zyłfcze/ niżli on co łagodnym ięzykiem iego zwodzi. *Leop Prov 28/23, 6/24.*

»łagodne namowy, rozmowy« = *blandities, blandae appellationes, blandulae facetiae Modrz [szyk 5 : 2] (6 : 1)*: ci náruźzią pocźciwości [...] ktorzi w trącią w fercá y w myśli ludzkie księgi y pieśni/ o fprofnych miłościách/ o fzaleństwach/ łagodnych namowách/ krzywoprzyśięstwach/ y o infzych tem podobnych fzalonych gámráckich fztukách. *ModrzBaz 53, 53v, 54v; SkarŻyw 207, 300; [Władysława Warneńczyka] Papież namowami łagodnymi y rozgrzeźeniem od przyięgi do niełzcźelliwey woyny przywiódł. StryjKron 722, 712.*

»łagodna (-e) mow(k)a, mowienie, przemowa, rzecz« = *blanditia, blandiloquentia Mącz [w tym: przez łagodne mowy a. łagodną mową namowić (2), przyciągnąć, wyłudzić, (nie)zdradzać (3), zwodzie (3)] [szyk 14 : 2] (11 : 3 : 1 : 1)*: *March¹ A3v; March³ V3; KrowObr 240*; ten przewrotny człowiek [Niemrot] wiele ludzi zwiodł fwą zdrádliwá á bluźniwą mową ná swoię ftronę/ teź y ogień niektore przez przypędenie/ niektore łagodną mową námowił chwalić. *BielKron 7v, 55; GrzegRóżn I2; Mącz 25d [2 r.], 194c; ModrzBaz 60; StryjKron 447; PaprUp K4v*; przez łagodne mowy y pobłaźania zwodzą fercá niewinnych ludzi [*per dulces sermones et benedictiones seducunt corda innocentium*] *WujNT Rom 16/18, s. 31, 520*; A ponętá nie infza ieft/ iedno chytróć/ twarzyczká y mowká łagodna/ vgadźanie y ćierpliwoć/ zálecenie towaru chocia złego *KlonWor ded **3.*

»łagodne słowa, słowka« = *blandi sermones Vulg; suaviloquentia, blanda dicta Mącz [w tym: łagodnymi słowy namawiać, okrocić, pochlebować, używać (2), wkraść się, zwieść] [szyk 15 : 5] (17 : 3)*: [*Krolowa Rozkosz*] błaźni wzytki łagodnemi fłowy. Iż zá mądre fzalone głowy odmieniáją *RejWiz*

28; *BibRadz Prov* 2/17; [Szczepan Boseński] łagodnemi słowy Cefarza Tureckiego Machometá zwiedzion/ y z zamku wyłudzon ná rozmowę/ poiman y z łkory obłupion *BielKron* 275, 258v, 357v, 407; *Leop Prov* 29/5; *Mącz* 25d, 424d, 482c; *BiałKat* a2; Z Głupłtwa też zbytniey vrzędow chęci/ ábo pychy/ pochodzi ona chęć łagodnych słow w nazywaniu y w rozmowách [*cupidas blandimentorum in appellationibus et colloquiis*] *ModrzBaz* 59v; *SkarŻyw* 167, 207, [237]; [hetman Aleksandrow] Nádto pilnie łye wywiádował/ iefliby gdzie pieniędzy/ álbo łkárów iákich nie zákopáká/ groząc iéy czáfem/ czáfem téż y łagodnemi słowy iéy vzywáiác. *KochWz* 140; *GrabowSet* 15; *GosłCast* 38, 47, 49.

Szeregi: »łagodny i dziwny« (1): Zeby fię wždy kiedykolwiek ludzie záfiedzieni obaczyc/ w tym/ iż Papięż Rzymłki iefł Antychriftem/ mogli. [...] y vmieli imienia tego iego Papá/ łagodnego y dziwnego chronić. *CzechEp* [413].

»łagodny i fałszywy« (1): Anthykryft iefł podobny nierządniczy przeto iż zwodzi świat łagodnemi y fałszywemi náukámi *BibRadz* 1141 *marg*.

»łagodny i krasomowny« (1): síłá tákich iefłh nászéy bráciéy Polaków/ którym łye ci Trzeybożanie łagodnymi y kráfomownymi słowy w łercá wkrádli/ y łumnienie ich záfiedzióné vczynili *BiałKat* a2.

»miękki abo łagodny« (1): *GrzegRóżn* 12 *cf* łagodny przeciw komu.

»nadobny, łagodny« (1): Oczy widzą pošťawę nadobną łagodną/ Krew záfie zápalona mnima być niezgodną. *RejWiz* 118v.

»łagodny a obłudny« (1): Człowiek ktory łagodnemi á obłudnemi słowy mowi [*qui blandis fictisque sermonibus loquitur*] do przyiaciela łwego/ záfzuca łieć pošťępkom łwoim. *Leop Prov* 29/5.

»łagodny i pochlebny« (1): Do łagodnych y pochlebnych mow [*ad blandas et assentatorias appellationes*] przyšťąpił y ten obyczáy/ włzytkę náłzę mowę raczeniem/ álbo wáfzmościami nádziewác *ModrzBaz* 60.

»łagodny i układny« (1): pánowie koronni łagodną y wkládną odpowiędź dáli *StryjKron* 616.

»łagodny ale zdradliwy« (2): przyciágnęli do łemie Iudłkiey pošťawłszy w przod ku Iudałzowi y bráciéy iego pošťy z łagodnemi ále zdrádliwemi pošťelłtwy [*verbis pacificis cum dolo*] *BibRadz* 1.*Mach* 7/10; *BudBib* 1.*Mach* 7/10.

4. *Delikatny, niegwáłtowny* (13) : Druga łebiodka iefł domowa [...] ta ma łagodnieyřzáfá łprawę łhey w łekarłłhwách vzywamy *FałZioł* I 93d; Człowiek mądry złým s poćciwym káranieim iefł iáko Doktor chorym z łagodnym łekarłłtwem. *RejZwierc* B, 78; *KlonŻal* D2v; *GrabowSet* Fv; Duch iego wdzięczny y łagodna zorfá Miłým wíatreczkieim przewiewáfá morzá *KlonFlis* B3v, E4v.

łagodny ku czemu (1): Takowe wodki nierowno łepřze/ wonnieyřze/ y łagodnieyřze ku picu niżli ti ktore ognieim palá. *FałZioł* II 2b.

W połączeniách szeregowych (2): *FałZioł* II 2b; A tá podobna iefł Fáfoniufowi/ ktory wiele z zachodu: á iefł wíatr łagodny/ łubiežny y płodny. *KlonFlis* A4v.

W przeciwwłwieniách: »łagodny ... dziki, srogi (2)« (3): Acz ná yne przydá łtráchy przed łrogiemi wodámi ále łieścá łieřłkánia náłłego opłiná łagodne rzeki vwefelájące miáfłá náłłe *RejPs* 69v; *RejZwierc* 75.

W charakterystycznych połączeniách: łagodne(-a, -y) łekarłłstwo (2), rzeka, wíatr (3), zorfá.

Wyrażenie: »wino łagodne« = *dulce merum, vinum castratum a, lene a. molle a. succatum Cn (2): BielKron 441; łtąd źiołá ógrodné/ Y wízelki rodzay zboża; łtąd wino łagodne/ Dobréy myśli naczynić [vinum laetificet cor hominis Vulg Ps 103/15] KochPs 155.*

Szereg: »pokorny, łagodny« (1): to y w źwirzethach widamy/ iż będzye pokorne/ łagodne/ á gdy fie wzrufzy á zápali tedy iest dzikie/ frogie/ á nápoły łzalone. *RejZwierc 75.*

Synonimy: **1.** *dobrotliwy, gładki, łaskawy, mierny, miłosierny, nadobny, piękny, układny, zgodny; 2. luby, miły, nadobny, słodki, wdzięczny; 4. cichy, lubieżny, spokojny.*

Cf **ŁAGODLIWY, ŁAGODNOMOWCA, ŁAGODNOMOWNOŚĆ, NIELAGODNY**